

Τέχνη του περιθωρίου: Αφιέρωμα στη μουσική και την κουλτούρα της φτώχειας

Πώς να μη θυμηθώ τους γοητευτικούς αλήτες και τα αγέρωχα κορίτσια που μαζί τους έζησα στην κατώτατη υποστάθμη της κοινωνίας, όταν αργότερα άκουσα ένα από τα τραγούδια που τραγουδούν οι φυλακισμένοι στην Ιταλία; Ο χρόνος όλος έχει κυλήσει σαν τις νύχτες μας τότε, δίχως ν' απαρνηθώ τίποτα. «Εκεί 'ναι κοριτσόπουλα που δίνουνε τα πάντα/ πρώτα την καλησπέρα τους και ύστερα το χέρι/ Στην οδό Φιλαντζιέρι υπάρχει μια καμπάνα/ κάθε χτύπος της και καταδίκη.../ Τα καλύτερα παιδιά στη φυλακή πεθαίνουν».

Γκυ Ντεμπόρ, "In girum imus nocte et consumimur igni".

Το Barikat συστήνει δύο κείμενα σε μια απόπειρα, από τη μια να αφιερώσει λίγο από το δημόσιο χώρο του διαδικτύου στη μνήμη μιας μακράς παράδοσης κοινωνικής ανταρσίας και ανυποταξίας και από την άλλη για να κλείσει το μάτι του σε εκείνες τις πολιτισμικές φιγούρες που, κουβαλώντας τις υπόκωφες και σκιδώδεις αντιθέσεις τους, κατάφεραν να εκφραστούν κι έτσι να εκφράσουν ένα είδος τέχνης που περπάτησε (τουλάχιστον για λίγο καιρό) χέρι- χέρι με τις κοινωνικές σχέσεις των πληβείων αυτού του κόσμου.

Ενοποιητικός άξονας αυτού του μίνι αφιερώματος λοιπόν είναι η εκφραστική φωνή όσων δεν εγγράφονται σε αυτό που λέγεται «επίσημη πολιτική», όσων μπόρεσαν, σε συγκεκριμένους κοινωνικούς χωροχρόνους, να γεννήσουν και να διασπείρουν μια τέχνη «λαϊκή», όσων συνέχισαν να ξετυλίγουν το πολιτισμικό νήμα μακρόχρονων εξεγερτικών συνεχειών και «παραδόσεων», όσων αποτέλεσαν, με μια φράση, το σώμα της δημιουργικότητας των από κάτω.

Το ένα κείμενο μελετά και ανατέμνει μια γενεαλογία της Jazz και των Blues, την καλλιτεχνική τους καταγωγή, τα κοινωνικά τους συμφραζόμενα, μια διαδρομή από τα slave songs του Αμερικάνικου Νότου έως τον Νεοϋορκέζικο ήχο του λαϊκού swing και του bebop. Το άλλο επικεντρώνεται στην ανάγκη για μια ανασύνθεση της προσέγγισης ως προς τη μετάφραση των Ρεμπέτικων τραγουδιών στα αγγλικά και βάζει μια πειραματική πολιτισμική αντιπαραβολή και αναλογία ανάμεσα στο Ρεμπέτικο Τραγούδι και την Dub Ποίηση/ Reggae στιχουργική.

Το ένα περιγράφει τους ανατρεπτικούς υπαινιγμούς των αυτοσχεδιασμών της πρωτοποριακής jazz όπου ο σαξοφωνίστας ενσάρκωνε τις σφραγισμένες διεξόδους ολόκληρων γενιών από μαύρους φτωχούς προλετάριους σ' ένα του ριφφάκι. Το άλλο επιχειρεί μια βόλτα που ξεκινάει από τους τεκέδες του Πειραιά και της Κρεμμυδαρού ως τα γκέττο του Kingston και την αλητεία των Τζαμαϊκανικών συνοικιών του Λονδίνου με το τραίνο της γλώσσας και της μεταφραστικής πρακτικής.

Αυτό που ονομάστηκε «κουλτούρα της φτώχειας» και τέχνη του περιθωρίου βρίσκει τρόπο να στήνει σχέσεις διαλεκτικές ανάμεσα στις πολυποίκιλες πτυχές του πολιτισμικού και κοινωνικού του εαυτού. Τα Παιδιά Της Γαλαρίας περιγράφοντας την άγρια νεολαία των ελληνικών πόλεων του '80 αναφέρονται σε μια παράδοση που μένει ζωντανή στη μνήμη του προλεταριάτου: «Ο ρεμπέτης του μεσοπολέμου θεωρήθηκε από τον freak εργάτη ως ένας αδέσμευτος πρόγονος, ένας ένδοξος σύντροφος στην εθελούσια φτώχεια, την άρνηση της εργασίας και στο κυνήγι της γκόμενας (ή του γκόμενου)."[1] Ωστόσο όλες οι λαϊκές

καλλιτεχνικές μορφές έρχονται εν τέλει να τσακιστούν από τη βιομηχανία της μαζικής κουλτούρας και του ελεύθερου χρόνου, να αφομοιωθούν από τους ειδικούς-της-κουλτούρας που δουλεύουν στη μεριά των αφεντικών, να ενσωματωθούν ποικιλοτρόπως στο θέαμα. Έστω.

Αυτό που μοιάζει παράδοξο είναι πως τα δύο αυτά κείμενα είναι γραμμένα πάνω στις στεγνές φόρμες ενός βαρετού ακαδημαϊκού λόγου. Είναι ακριβώς αυτό πλευρά αυτού που θέλουμε να πούμε: υπάρχουν χίλιοι τρόποι να μιλήσει κανείς για τη δημιουργικότητα της εργατικής τάξης.

barikat

1. Jazz n' Blues: Η ιστορία μιας λαϊκής μουσικής, από τον Αμερικανικό Νότο της σκλαβιάς, στην «απελευθέρωση» της Jazz

του Βασίλη Χαρισίου Καλλιαντόπουλου

2. Για μια αντι-ηγεμονική προσέγγιση της μετάφρασης: Το Ρεμπέτικο Τραγούδι

του Νίκου Καλόγηρου*

Διαβάστε επίσης

Pride, Beats and Poetry: η μουσική το μέσο, η απελευθέρωση ο σκοπός

του Δημήτρη Μουζάκη

[1] Τα Παιδιά της Γαλαρίας, τεύχος 4, 1994.